

Hogstads kyrkogård
Folkungabygdens pastorat

Vård- och underhållsplan

2021

**Hogstads kyrkogård
Folkungabygdens pastorat**

Vård- och underhållsplan

Omslagsbild: Vy över kyrkogården från sydväst.

Fotografier i rapporten: © Landskapsgruppen Öresund AB där inget annat anges.

Datum: 2021-06-28

Beställare: Folkungabygdens pastorat, Axel Träffs gata 4, 595 41 Mjölby

Kontaktperson hos beställare: Karin Mårtensson, kulturarvssamordnare

Uppdragsansvarig: Andrea Jackelén, landskapsingenjör, Landskapsgruppen Öresund AB

Medverkande: Anna Osvaldsson, landskapsingenjör, Landskapsgruppen Öresund AB

Landskapsgruppen Öresund AB
Kyrkogatan 19, 222 22 Lund
046-19 05 60
www.landskapsgruppen.se

Innehåll

1 Inledning	4
1.1 Syfte och målsättning.....	4
1.2 Avgränsning.....	4
1.3 Planens upprättande och förnyelse.....	4
2 Administrativa uppgifter.....	5
2.1 Ägoförhållanden m.m.	5
2.2 Gravskick och pågående gravrätter.....	5
2.3 Skyddsstatus.....	5
3 Historisk bakgrund och utveckling	8
3.1 Från medeltiden fram till 1800-talets slut	8
3.2 Från 1900-talet och framåt.....	10
3.3 Kronologisk förteckning över händelser i kyrkogårdens historia.....	13
4 Beskrivning av kyrkogården.....	14
4.1 Karta över kyrkogården.....	14
4.2 Omgivning och sammanhang.....	14
4.2.1 Karaktärsområden	15
4.3 Omgärdning och ingångar.....	16
4.4 Gångsystem.....	17
4.5 Vegetation.....	18
4.6 Gravanordningar	18
4.7 Minneslund.....	19
4.8 Bårhus	19
5 Kulturhistorisk värdeanalys	20
5.1 Övergripande kulturhistoriska värden.....	20
5.2 Kyrkogårdens kulturhistoriska värden	20
6 Teknisk beskrivning – åtgärder och underhåll.....	21
6.1 Omgärdning	21
6.2 Ingångar	22
6.3 Byggda delar.....	22
6.4 Markbeläggningar.....	23
6.5 Vegetation.....	24
6.6 Gravanordningar	25
6.7 Utrustning och konstnärlig utsmyckning	26
6.8 VA- och EL-system.....	26
6.9 Tillgänglighet.....	27
7 Referenser	28

Bilagor

1. Historiska kartor och bilder, Landskapsgruppen Öresund AB, 2021
2. Mjölbyss område, åtgärdslista för vård och underhåll, Landskapsgruppen Öresund AB

1 Inledning

Denna vård- och underhållsplan är gjord på uppdrag av Folkungabygdens pastorat. Arbetet har utförts i dialog med representanter från pastoratet. Inventeringsarbetet har utförts under våren 2021. Dokumentationen grundar sig på platsbesök, arkiv- och litteraturstudier och intervjuer samt tidigare utförd dokumentation (*Vård och underhållsplan 2006, Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering 2005* och *Bogårdsmurar i Linköpingsstift 2004*).

1.1 Syfte och målsättning

Syftet med planen är:

- Att tydliggöra kyrkogårdens kulturhistoriska värden.
- Att ge långsiktighet och helhetssyn i förvaltningens skötsel och vård av kyrkogården.
- Att vara ett verktyg i förvaltningsarbetet med riktlinjer och prioriteringar för värden och underhållet av kyrkogården och dess betydelse som bärare av ett kulturarv.

1.2 Avgränsning

Vård- och underhållsplanen omfattar Hogstads kyrkogård, Folkungabygdens pastorat, Mjölby kommun. Arbetet begränsas till området innanför kyrkogårdens omgärdning.

I denna vård- och underhållsplan har delarna *Förteckning över kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar*, *Trädvårdsplan* och *Kyrkogårdens naturvärden* inte ingått. Dessa delar utför pastoratet separat.

1.3 Planens upprättande och förnyelse

Begravningsplatser som är skyddade enligt Kulturmiljölagens kapitel 4, ska ha en vård- och underhållsplan. Det är ägaren till begravningsplatsen som ska se till att planen upprättas. Vård- och underhållsplanen ska antas av församlingens beslutande organ. Länsstyrelsen ska innan dess ges möjlighet att yttra sig över planen. Det förutsätts att församlingen fortlöpande håller vård- och underhållsplanen aktuell. Nya uppgifter av betydelse, ändringar och tillägg ska fogas till planen. Planen ska uppdateras regelbundet, minst vart tionde år. Se vidare i Riksantikvarieämbetets föreskrifter om kyrkliga kulturminnen (KRFS 2012:2).

I arbetet med uppdateringen av vård- och underhållsplanen bör följande moment ingå:

- Uppdatering av nulägesbeskrivningen.
- Kyrkogårdens historik uppdateras med förändringar som skett de senaste tio åren samt eventuella nytillkomna uppgifter.
- Förnyad genomgång av kyrkogårdens olika objekt samt uppdatering av förteckningen över underhåll och åtgärder.
- Inarbete en plan för bevarande och utveckling av kyrkogården.
- Uppföljande genomgång av kyrkogårdens gravplatser och uppdatering av den kulturhistoriska gravvårdsinventeringen.
- Förnyad genomgång av kyrkogårdens naturvärden med tillhörande rekommendationer för vård och skötsel.

Uppföljande konditionsbedömningar av kyrkogårdens alla delar måste ske betydligt tätare än vart tionde år.

2 Administrativa uppgifter

2.1 Ägoförhållanden m.m.

Kyrkogårdens namn: Hogstads kyrkogård

Fastighetsbeteckning: Hogstad 21:4

Besöksadress: Bjälbovägen 20, 595 93 Mjölby

Kommun: Mjölby

Län: Östergötlands län

Landskap: Östergötland

Huvudman för begravningsverksamheten: Folkungabygdens pastorat

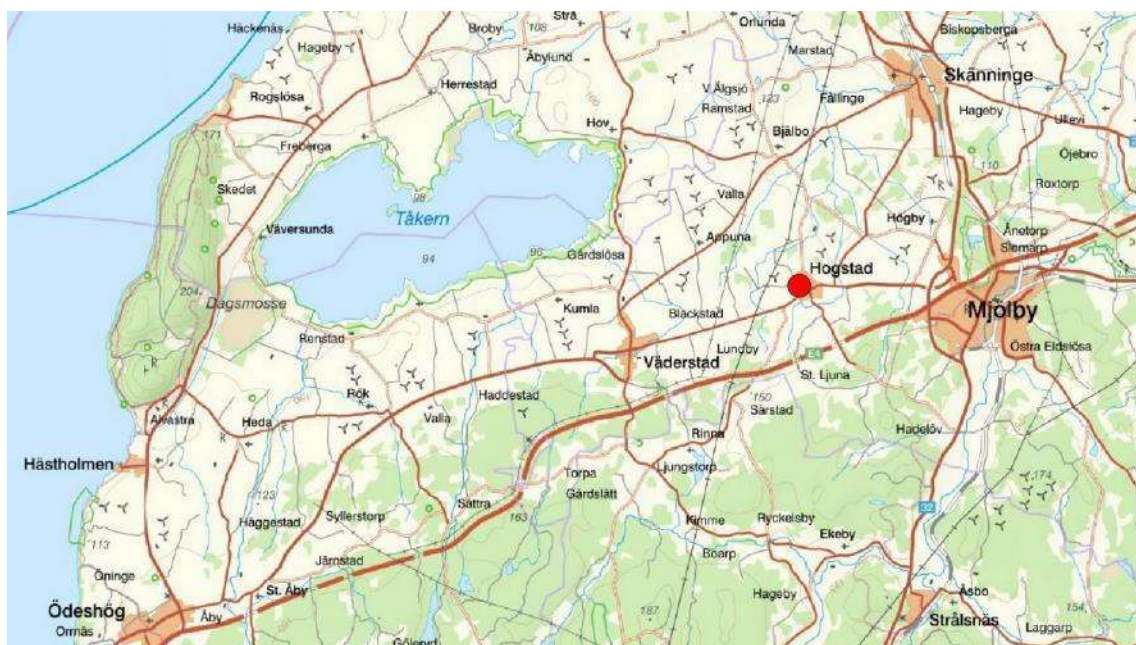
Markägare: Folkungabygdens pastorat

Förvaltare: Folkungabygdens pastorat

Förvaltares adress: Axel Träffs gata 4, Mjölby

Kyrkogårdens totala storlek: 7100 m²

Växtzon: II-III

Översikt, läget för Hogstads kyrkogård framgår av röd cirkel (Kartunderlag: Lantmäteriet)

2.2 Gravskick och pågående gravrätter

På kyrkogården finns kist- och urnplatser samt en minneslund. Sammanlagt finns 129 pågående gravrätter (januari 2021). Beläggningen på kyrkogården är låg med gott om plats under den kommande tioårsperioden. Inget ytterligare gravskick planeras.

2.3 Skyddsstatus

Kulturmiljölag (1988:950)

2 kap. Fornminnen

På kyrkogården finns två registrerade fornlämningar. Fornlämningar är skyddade enligt 2 kap. kulturmiljölagen. Det är enligt lagen förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering, eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

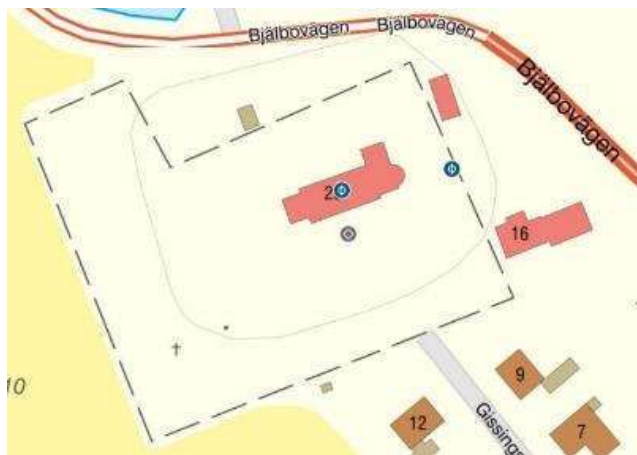
Fornlämningar på kyrkogården

L2012:8394 Ristning, medeltid/historisk tid, RAÄ-nummer: Hogstad 123:1. Utdrag ur Fornsök (Riksantikvarieämbetet):

”Sten med inskription, 1,20 m l, 0,4 m br och 0,4 m tj. Stenen är översta stenen i kyrkogårdsmur intill och Ö om grindstolpe vid huvudingången till kyrkogården. På den plana lodräta sidan mot SÖ är texten: år 1859”

L2012:8060 Runristning, RAÄ-nummer: Hogstad 151:1. Utdrag ur Fornsök (Riksantikvarieämbetet):

”Uppgift om lämning ej bekräftad i fält. Runsten, enligt C F Nordenskjöld (se skriftlig källa) skall en runsten vara inmurad i Hogstads k:a.”

Karta över fornlämningar på kyrkogården. Blå och grå cirkel visar fornlämningarnas lägen (Karta: Fornsök, Riksantikvarieämbetet)

4 kap. Kyrkliga kulturminnen

Kyrkogården är skyddad enligt 4 kap kulturmiljölagen. Bestämmelserna om begravningsplatser omfattar byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader samt fasta anordningar såsom murar, medvetet gestaltad vegetation och gravanordningar som tillfallit upplåtaren. Väsentliga ändringar kräver tillstånd från länsstyrelsen. Vid osäkerhet beträffande tillståndskrav kontaktas länsstyrelsen.

Kyrkogårdsmur och gravområde norr om kyrkan.

Miljöbalk (1998:808)7 kap. Skydd av områden: Biotopskyddsområde

Kyrkogårdens omgärdande murar samt kyrkogårdens alléer och trädrader som uppfyller Naturvårdsverkets definition av allé, skyddas av det generella biotopskyddet enligt 7 kap. 11 § miljöbalken. För åtgärder som påverkar biotoperna måste dispens sökas hos länsstyrelsen.

Definitionen av allé är lövträd planterade i en enkel eller dubbel rad som består av minst fem träd. Träden ska till övervägande del utgöras av vuxna träd, dvs vara minst 20 cm i diameter i brösthöjd eller ha uppnått en ålder av 30 år (det som uppnås först).

Begravningslag (1990:1144)

Begravningslagen reglerar bestämmelser som har betydelse för gravplatsernas utformning. Enligt 7 kap. 26 § begravningslagen har gravrättsinnehavaren rätt att bestämma gravanordningens utseende och beskaffenhet. Begravningslagen berör även kulturhistoriskt värdefulla gravanordningar.

Plan- och bygglag (2010:900)

Ärenden som faller utanför den statliga tillsynen genom Kulturmiljölagen regleras via Plan- och bygglagen. Enligt 6 kap. i plan- och byggförordning (2011:338) krävs bygglov för att uppföra byggnader inom begravningsplatsen eller göra tillbyggnader. Det krävs också bygglov för att anordna en ny begravningsplats eller i väsentlig grad ändra den befintliga.

3 Historisk bakgrund och utveckling

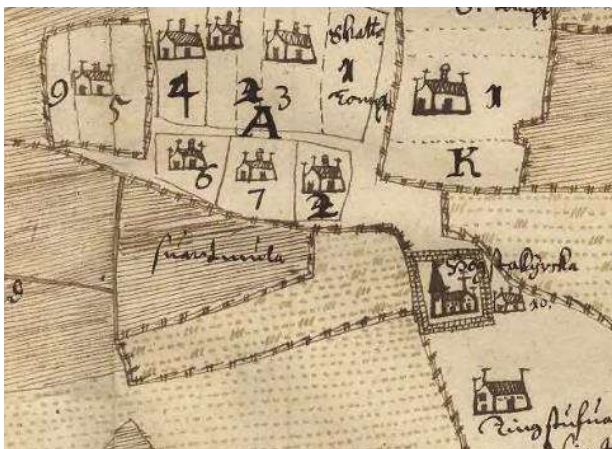
3.1 Från medeltiden fram till 1800-talets slut

Hogstad är en medeltida socken som kan ha fått sin första kristna kyrka mot slutet av 1000-talet. Socknen finns omnämnd 1282 som Hukstadum och 1337 som Huxstadhum. Den nuvarande kyrkans äldsta delar uppfördes troligtvis kring 1170 och ersatte en tidigare träkyrka. Under 1300- och 1400-talet byggdes kyrkan till åt väster och åt norr byggdes en sakristia. 1787 uppfördes kyrktornet. Det nya tornet fick portal i väster och vapenhus i bottenvången. Det gamla vapenhuset i söder revs och sydportalen igensattes. Kyrkogården har troligtvis växt fram kring den medeltida kyrkan, enligt uppgift som en gårdskyrka till en av byns gårdar. Vid arkeologiska undersökningar som utförts under kyrkans golv har man hittat gravar som kunnat dateras till 1150-talet.

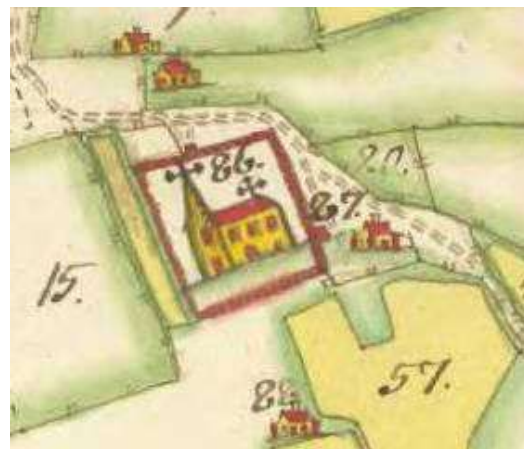

1669-70, Hogstads kyrka ritad av Elias Brenner (Antikvarisk-topografiska arkivet)

En karta från 1600-talets första hälft visar byn Hogstad där gårdarna i huvudsak låg norr om kyrkan. Kyrkogården hade en kvadratisk form med en tydligt markerad omgärdning. Utanför kyrkogården i öster låg klockaregården och i söder låg tingshuset. En karta från tidigt 1700-tal visar kyrkogården med samma utbredning och markerade omgärdning. På kartan syns även ingångar i norr mot byn och mot klockaregården i öster. Det är möjligt att ingångarna var försedda med portar eller stigluckor. Från den norra ingången fanns en väg som anslöt till byns gårdar. Vägen finns även tydligt markerad på skifteskartan från 1767.

1638, ägomätning. Kyrkogården har en kvadratisk form med en tydligt markerad omgärdning. (Lantmäteriets historiska kartor)

1707, ägomätning. Markerade ingångar längs kyrkogårdens norra och östra sida. (Lantmäteriets historiska kartor)

1767, storskifte. Från byn leder en väg fram till kyrkogårdens norra ingång. (Lantmäteriets historiska kartor)

Under det tidiga 1800-talet tillkom kyrkogårdens grindpartier. Det norra grindpartiets grindstolpe och det östra grindpartiets grindblad försågs med tillkomståret 1810. Vid 1800-talets mitt förnyades delar av kyrkogårdsmuren i öster och norr och årtalet 1856 ristades in i muren strax norr om det östra grindpartiet. Fotografier från tidigt 1900-tal visar att det troligtvis även planterades en trädkrans under 1800-talets andra hälft. Det är även möjligt att kyrkogården planlades med gångar och kvartersindelning under 1800-talets andra hälft.

HOGSTADS KYRKA, ÖSTERGÖTLAND.

Okänt årtal, troligtvis kring sekelskiftet 1900. Fotografi från söder. Kyrkogården omgärdas av en regelbunden trädkrans och en klippt häck innanför kyrkogårdsmuren. Byggnaden öster om kyrkogården är det f.d ålderdomshemmet/skolan som uppfördes 1890-1900. (Antikvarisk-topografiska arkivet)

B28:113.a

Okänt årtal, 1900-talets första hälft. Fotografi från norr som visar kyrkan omgärdad av större träd. (Antikvarisk-topografiska arkivet)

3.2 Från 1900-talet och framåt

Ett flygfotografi från 1930-talet visar kyrkogården som i stora delar överensstämmer med kyrkogårdens nuvarande utseende. Längs kyrkogårdens yttre kant växte en tät trädkrans. Från kyrkogårdens ingångar i norr, öster och söder fanns grusade gångar som ledde till, och runt kyrkan. Innanför den yttre gravraden skymtar en kringgårdande gång som troligtvis löpte utmed kyrkogårdens alla sidor. Längs kyrkogårdens östra sida fanns en gravrad med grusgravar omgärdade av klippta gravhäckar. Även i gravkvarteret sydöst om kyrkan fanns grusgravar omgärdade av häckar. En gravplats söder om kyrkan omgärdas av en stenram, denna finns fortfarande kvar. Kyrkogårdens västra delar var till största delen belagda med gräs. Ett flygfoto från 1950-talet visar mer av kyrkogårdens gravområden, som nu i större utsträckning blivit belagda med grusgravar, mestadels omgärdade av klippta gravhäckar, men även några stenramar förekom. Trädkronorna i trädkransen är mer samlade, vilket tyder på att trädkransen kan ha förnyats strax efter 1935. Längs kyrkogårdens norra sida har några träd tagits bort.

1935, flygfoto från sydväst. (Östergötlands länsmuseum)

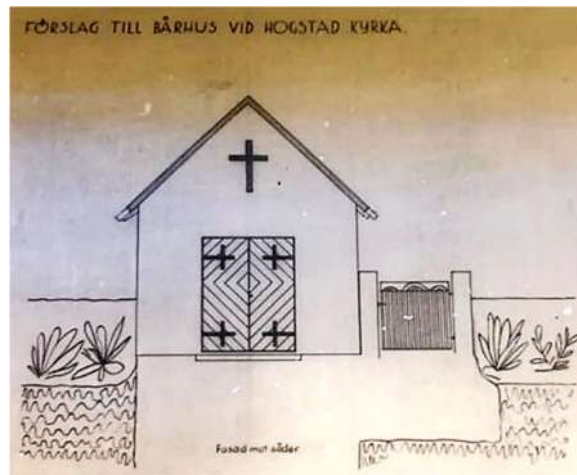

1952, flygfoto från sydväst. (Östergötlands länsmuseum)

Under 1950-talet uppstod behovet av ett bårhus på kyrkogården. Ritningar upprättades 1952 av byggmästare Egon Forsberg och 1954 kunde byggnaden invigas av kyrkoherde Knut Harding.

1984 genomfördes en omläggning av kyrkogården varvid flera grusgravar såddes igen med gräs och gravhäckar togs bort. Även gravplatser ur ett tidigare linjegravssystem togs bort.

Under 1980-talet växte behovet av gravmark och beslut togs om att utvidga kyrkogården mot väster. Kring hela utvidgningsområdet lades en stenmur, till stora delar av sten från den f d skolan. Inne på området anlades en minneslund. Den 1 juni 1987 invigdes utvidgningsområdet av biskop Martin Lönnebo.

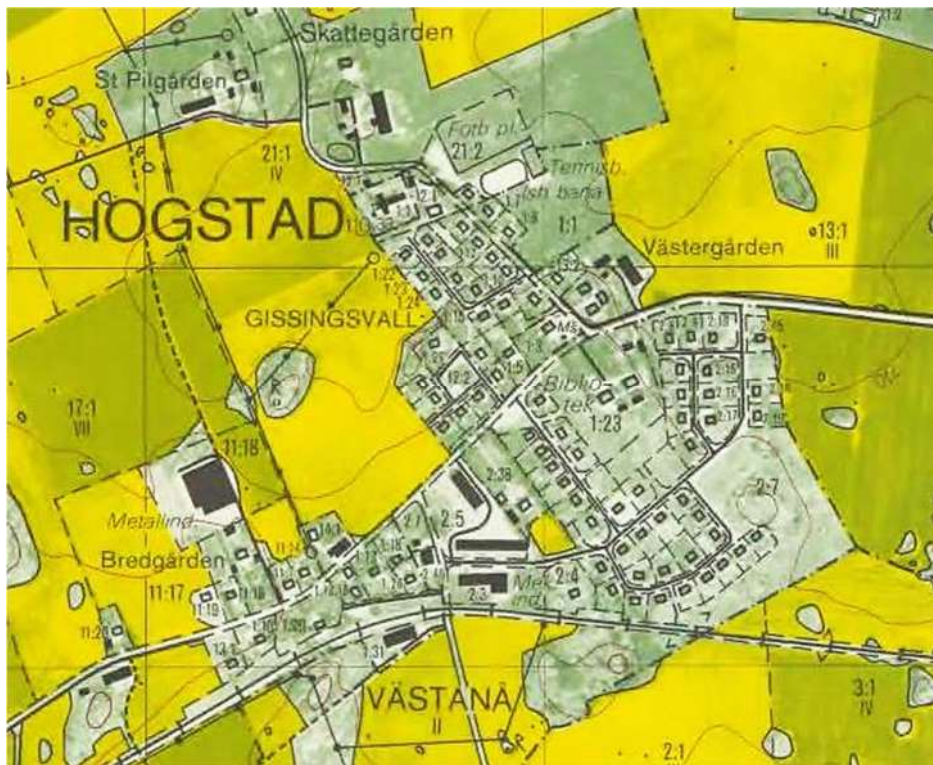
1952, Förslag till bårhus vid Hogstad kyrka. Ritning upprättad av byggmästare Egon Forsberg. (Antikvarisk-topografiska arkivet)

Kyrkogården fotograferad från sydväst innan omläggningen 1984. (Folkungabygdens pastorat)

1948, ekonomiska kartan. Norr om kyrkogården ligger de äldre lantbruksgårdarna Stora Pilgården och Skattegården. Kring vägkorset söder om kyrkogården finns nyare bebyggelse. På platsen för det gamla tingshuset ligger nu en skola. (Lantmäteriets historiska kartor)

1981, ekonomiska kartan. Bebyggelsen söder om kyrkan har expanderat sedan den tidigare kartan. (Lantmäteriets historiska kartor)

3.3 Kronologisk förteckning över händelser i kyrkogårdens historia

Den kronologiska förteckningen kompletteras när ytterligare händelser blir kända samt när vård- och underhållsplanen uppdateras.

Årtal	Händelse	Källa
1000-talet	Den första kyrkan, troligtvis en träkyrka uppfördes på platsen.	Hörfors, O. (2005)
1169-70	Delar av den nuvarande kyrkan uppfördes.	Hörfors, O. (2005)
1300-talet	Kyrkan byggdes till åt väster.	Hörfors, O. (2005)
1400-talet	Kyrkan byggdes till med sakristia mot norr.	Hörfors, O. (2005)
1787	Kyrktornet uppfördes.	Hörfors, O. (2005)
1810	Kyrkogårdens grindpartier mot norr och öster uppfördes. Årtalet instansades i det östra grindpartiets grindblad samt sägs ha ristats in i det norra grindpartiets grindstolpe.	Grenberger Byggnadsrestaureringskontor. (2004)
1856 (el 1859)	Delar av den östra och den norra kyrkogårdsmuren förnyades. Årtalet ristades in i muren strax norr om det östra grindpartiet.	Grenberger Byggnadsrestaureringskontor. (2004)
1952	Förslag till bårhus togs fram av byggmästare Egon Forsberg.	Antikvarisk topografiska arkivet
1987	Utvidgningsområdet i väster invigdes 1 juni.	Hörfors, O. (2005)

4 Beskrivning av kyrkogården

4.1 Karta över kyrkogården

Hogstads kyrkogård, 2021

4.2 Omgivning och sammanhang

Hogstad kyrkogård ligger utmed vägen mellan Hogstad och Bjälbo. Samhället Hogstad sträcker sig i huvudsak söder om kyrkogården, och utgörs mestadels av villabebyggelse från 1900-talets andra hälft. Mitt i samhället, på den plats där det sedan 1600-talet funnits ett tingshus, ligger byskolan i en byggnad från 1926. Öster om kyrkogården finns en byggnad från omkring 1890-1900, vilken tidigare varit både ålderdomshem och skola. Norr om kyrkogården ligger några äldre lantbruksfastigheter med bostadshus och ekonomibyggnader. Fastigheterna kan härledas till de gårdar som minst sedan 1600-talet och ända fram till 1900-talet tycks ha utgjord Hogstads huvudsakliga bebyggelse.

Kyrkogårdens något L-formade planform härrör från när kyrkogården utvidgades på 1980-talet, då ett avlångt rektangulärt område direkt väster om kyrkogården togs i anspråk. Fram tills dess hade kyrkogården en nästan kvadratisk utbredning med kyrkan centralt placerad. På utvidgningsområdet finns en minneslund.

Vy över jordbruksmarken i sydväst

Kyrkogårdsparken norr om den gamla kyrkogården

Gårdsmiljö norr om kyrkogården

4.2.1 Karaktärsområden

På 1980-talet genomfördes en större omläggning av kyrkogården varvid bland annat grusgravar och gravhäckar togs bort och stora områden såddes med gräs. Några år senare utfördes en utvidgning av kyrkogården som även den planlades med stora sammanhängande gräsytor. Dessa ändringar har gett kyrkogårdens båda delar stora likheter med varandra. Men kyrkogårdens äldre del bär fortfarande tydliga spår från äldre tiders stilideal och influenser, vilket gör att kyrkogården kan delas in i två karaktärsområden:

Vy från öster

Den äldsta delen

Kyrkogårdens äldsta del har en äldre karaktär, där främst grindpartierna och den omgärdande muren med de inhuggna årtalen 1810 respektive 1856 (1859?), samt de bevarade äldre gravvårdarna utgör viktiga delar. Av särskild betydelse är de bevarade grusgravarna med stenramsomgärdning söder om kyrkan. Även gångarna, traditionellt belagda med grus och de äldre träden i trädkransen är viktiga för upplevelsen av tidsdjup.

Den nya delen

Utvidgningsområdet präglas av det rationella formspråk som fick genomslag på 1980-talet. Typiska delar är de stora sammanhängande gräsytor, det enkla gångstråket med asfalt som beläggning. Även växtvalen med blommande småträd i trädkransen och häckar, bland annat med en variation av friväxande, ofta blommande buskar, är tidstypiska och karaktärsskapande delar.

Norr om kyrkan står gravvårdarna i gräs

Kyrkogården söder om kyrkan är ordnad i häckinramade kvarter

Den nya delen har stora och öppna gräsytor

4.3 Omgärdning och ingångar

Kyrkogårdens äldsta del omgärdas av en drygt meterhög kallmurad stödmur. Tre sidor har en släntad insida, mot norr, öster och väster. Stenmaterialet är övervägande av större granitblock (0,2–1 m stora) både obearbetade och kluvna. Längs östra sidan finns bindningar och i stenmaterialet förekommer spår efter skjut- och klyvsöm. Strax norr om den östra ingången finns årtalen 1856 (1859?) inristat i muren. Utvidgningsområdet i väster är omgärdat av en låg mur av grovt huggna rektangulära stenblock. Till stor del är dessa äldre återanvända stenblock. Stenblocken är lagda i ett skift och har en rödgrå kulör. Både den gamla kyrkogården och det nya utvidgningsområdet omgärdas av trädkransar och den nya delen inramas även av häckar, se kapitel 4.5 Vegetation.

Mur mot norr

Gamla delens mur mot väster. Numera avgränsning mot nya delen.

Mur mot söder

Kyrkogården har sammanlagt fem ingångar, samtliga försedda med grindpartier. På kyrkogårdens äldsta del finns tre ingångar, mot öster, norr och söder. Den östra ingången som vetter mot parkeringen utgör kyrkogårdens huvudingång. Ingången är försedd med en svartmålad dubbelgrind i järn, med spjälor och spiralornament ovanpå det i övrigt raka krönet. I det sydligare grindbladet finns årtalen 1810 instansat. Grindstolparna är enkla granitstolpar med kvadratisk bas och lätt pyramidformat krön. Ingången mot norr är försedd med ett likadant grindparti, troligtvis

uppfört vid samma tid som det östra, år 1810. Den södra ingången är försedd med en svartmålad enkelgrind av järn med spjälor och rakt krön utan dekor. Grindstolparna är även här av granit och har kvadratisk bas och pyramidformat krön. Innanför ingången leder en trappa av granit upp till kyrkogården.

Kyrkogårdens nya del har två ingångar; den ena i nordöst och den andra i sydöst. Den nordöstra ingången vetter mot kyrkogårdens norra parkering och utgör kyrkogårdens huvudingång. Ingången är försedd med en svartmålad dubbelgrind vars grindblad har lodräta spjälor och ovanför dem ett parti med korsdekor och strålar. Grindstolparna är kvadratiska av granit bearbetade med slätare ytor längs kanter och grovhuggna ytor i sidorna. Stolparna är troligen äldre och ditflyttade. Ingången i sydöst har ett enklare utförande med en svartmålad enkelgrind av smide med spjälor. Grindstolparna är fyrkantiga av svartlackerat järn.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Grind vid parkering i öster

Grind i söder

Grind i utvidgningsområdets norra del

4.4 Gångsystem

Kyrkogården har huvudsakligen ett rätlinjigt gångsystem. På den äldsta delen löper gångar från kyrkogårdens ingångar mot och runt kyrkan och innanför den yttre gravraden löper en kringgårdande gång. På den nya delen delar gångsystemet in området i tre jämnstora gravområden. Längs den nya delens västra sida är gången bågformad kring minneslunden.

Från ingångarna på den äldsta delen är gångarna fram till kyrkporten tillgänglighetsanpassade med betongplattor. I övrigt är gångarna belagda med naturgrus grov fraktion i ljusgrå ton. På den nya delen är gångarna belagda med asfalt.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Gång med naturgrus kring kyrkan

Asfaltgång i nya delen

4.5 Vegetation

Den äldre kyrkogårdsdelen omgärdas av en trädkrans som huvudsakligen består av äldre lindar. Ett träd i trädkransens nordöstra hörn är dock en skogslönn. Trädkransen är planterad utanför kyrkogårdsmuren utom längs kyrkogårdens östra sida, där träden står innanför muren.

Trädkransen kring den nya delens tre yttersidor består i norr och väster av oxlar och i söder av lindar. Den nya delen omgärdas även av en halvmeterhög klippt häck av häckhagtorn.

Inne på kyrkogårdens äldsta del utgörs vegetationen av ett rätlinjigt system av rygghäckar av omväxlande brudspirea, japansk spirea och idegran. Norr och väster om kyrkan löper en rak rygghäck mellan gravraderna, parallellt med den kringgårdande gången. Söder om kyrkan finns klippta idegranshäckar innanför de yttre gravraderna samt vinkelställda rygghäckar av spirea. I sydöst bildar spirea- och idegranshäckarna en rektangel. Längs hela södra sidan löper även en rak rygghäck av idegran längs den yttre gravraden. Nedanför stödmuren mot söder finns plantering av buskar som mahonia och ölandstok, samt olika perenner.

Längs passagen mellan gamla och nya delen finns planteringar med perenner som olika slags funkior och silverarv. På kyrkogårdens nya del löper en plantering med oxbärsbuskar utmed kyrkogårdsmuren i öster. Mittgången mot minneslunden kantas av rosor i en marktäckande plantering av nävor. På var sida om minneslunden övergår planteringen i ett blandbuskage med bland annat forsythia, spirea, ölandstok, smällspirea, kornell och skogsolvon. I minneslunden finns även syren på stam, tujor och planteringsytter med perenner och säsongsväxter. Mot områdets nordligaste del finns en avgränsande häck av tall. Tallhäcken fortsätter även utanför stödmuren längs gamla kyrkogårdens norra sida, fram till bårhuset.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Häck och trädkrans längst i väster

Nya delen med plantering av rosor och nävor, samt tallhäck i bakgrunden

Gravhäckar av spirea och av idegran

4.6 Gravanordningar

På kyrkogårdens äldre del är gravvårdarna längs det yttre gångstråket som kringgår kyrkogården och utmed huvudstråken längs kyrkans långsidor ofta höga och praktfullt utformade. De är vända mot gångstråken oavsett väderstreck och numera är de alla gräsbelagda. De höga gravvårdarna är typiska för tiden kring sekelskiftet 1900. Söder om kyrkan är de rektangulära kvarteren helt lagda i gräs och gravvårdarna är orienterade i östvästlig riktning, rygg mot rygg med rygghäckar av olika slag. De är alla av en mer modest typ, lägre och oftast bredare än höga. Direkt söder om kyrkan finns fyra ramgravar bevarade med grusbeläggning. Enligt flygfoto från 1900-talets mitt täcktes då de flesta av kyrkogårdens gravplatser av liknande grusbeläggning. Tre äldre gravvårdar har ställts upp på den nya kyrkogårdsdelen nedanför den gamla västra muren. Två av dessa kalkstenshällar är från 1649 respektive 1700 medan den tredje har oläsbar datering.

På den nyare kyrkogårdsdelen i väster syns endast fyra gravar. De är av modernare utformning med lågbreda modeller och orienterade mot söder. Längst i väster finns en minneslund anlagd på en kulle. Under kullen sägs borttagna äldre gravvårdar ha placerats.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Gravområde norr om kyrkan.

Gravområde söder om kyrkan. Större vårdar i förgrunden orienterade mot gången.

Några gravplatser med gravramar och grusbeläggning, direkt söder om kyrkan

4.7 Minneslund

Mitt på den nya delens västra sida, i fonden av mittaxeln från kyrkporten, ligger minneslundan. Platsen är halvcirkelformad och ramas in av ett bågformigt gångstråk kantat av buskplanteringar. Mitt på platsen finns en kulle med en större natursten med texten MINNESLUND. Framför stenen finns en prydnadsrabatt med säsongsblommor och i bakkant växer tujor. Två soffplatser finns infogade i den inramande bågformade buskplanteringen.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Minneslundan, från öster

Minneslundan, närbild

4.8 Bårhus

Vid kyrkogårdens norra ingång finns ett bårhus från 1954. Byggnaden har släta vitputsade fasader. Porten är en mörkbrun dubbelport med snedställd panel och med smidda svartmålade beslag. Ovanför porten finns ett enkelt kors, putsat lika som fasaden. Taket är ett sadeltak klätt med falsad svart plåt.

Bårhuset, från söder

Bårhuset, från sydöst

5 Kulturhistorisk värdeanalys

5.1 Övergripande kulturhistoriska värden

Ända sedan medeltiden, när den första kyrkan uppfördes har det funnits en kyrkogård på platsen. Sedan dess har kyrkogården varit i kontinuerligt bruk. Den är bärare av den kristna seden att begrava de döda invid kyrkan på en omgärdad kyrkogård.

Kyrkan och kyrkogården utgör ett viktigt landmärke för landskapsbilden och för bygdens kulturhistoriska sammanhang. Den har genom århundraden utgjort en central punkt i socknen, vilket än idag kan avläsas genom den äldre bevarade bebyggelsen kring kyrkogården.

Kyrkogården är en plats som berör känslomässigt och den har stor betydelse för invånarnas samhörighet och förankring i byn. Den är en förbindelselänk till tidigare generationer, det gamla jordbrukssamhället och livet i bygden sedan många hundra år tillbaka.

5.2 Kyrkogårdens kulturhistoriska värden

Hogstads kyrkogård är en traditionell mellansvensk landsortskyrkogård med höga kulturhistoriska värden. Viktiga och framträdande karaktärer och strukturer för kyrkogårdsmiljön är:

- Kyrkogårdens omgärdande murar och ingångar. Läget för den norra och den östra ingången kan genom historiska kartor härledas minst tillbaka till det tidiga 1700-talet.
- Den traditionella trädkransen med lövträd. De äldre träden förmedlar tidsdjup och berättar om 1800-talets formande av kyrkogården till en parkliknande miljö. Trädraden mellan den äldsta och nya kyrkogårdsdelen är viktiga för förståelsen av kyrkogårdens utveckling.
Andra delar som har betydelse för kyrkogårdsmiljön är rygghäckarna på kyrkogårdens äldsta del och den variationsrika vegetationen på den nya delen, typisk för det sena 1900-talet.
- Gångsystemet som har en enkel och traditionell dragning. Gångarna från kyrkogårdens norra och östra ingång fram till kyrkan har en dragning som kan vara mycket gammal.
- Bårhuset som stilmässigt härrör från kyrkogårdsarkitekturen kring 1900-talets mitt.
- Gravanordningar och gravvårdar främst från 1800-talets mitt och framåt, samt gravplatserna med bevarade stenramar och naturgrusbeläggning. Kyrkogårdens äldre gravvårdar förmedlar tidsdjup, visar gravkulturen under 1800-talet och 1900-talet och kan genom inskriptioner berätta om livet och verksamheterna i bygden för 100-150 år sedan.
- Kyrkogårdens olika karaktärsområden, beskrivna i kap 4.2.1.

Kyrkan och kyrkogården från nordöst

7 Referenser

Muntliga källor

Folkungabygdens pastorat

Arkiv

Antikvarisk-Topografiska arkivet, Stockholm

Naturvårdsverket Skyddad natur (www.skyddadnatur.naturvardsverket.se)

Riksantikvarieämbetet Kulturmiljöbild och Fornsök (www.raa.se)

Östergötlands länsmuseum (www.digitaltmuseum.se)

Litteratur

Ahklou Klintborg, Å. (2001). *Mellan trädkrans och minneslund*. Stad & Land nr 167. Alnarp: Movium

Andreasson, A. (2012). *Gravvårdar i sten – ett mångskiftande kulturarv*. Movium

Bucht, E. (red.) (1992). *Kyrkogårdens gröna kulturarv*. Stad & Land nr 103. Movium

Carlsson, Å. & Hultengren, S. (2007). *Kyrkogården – en Noas ark*. Svenska kyrkan och Naturcentrum AB

Fredin, M. (2006). *Hogstad kyrkogård – vård och underhållsplan*. WSP: Norrköping

Grenberger Byggnadsrestaureringskontor. (2004). *Hogstads kyrka 74, Bogårdsmurar i Linköpings stift*, Östergötlands län, inventering del 1-3

Hansson, H-E., Bielawski, J. & Jönsson, K. (2002). *Vård av gravstenar*. 1. Uppl. Riksantikvarieämbetet, Stockholm

Hörfors, O. (2005). *Hogstads kyrkogård – Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering*. Linköping: Östergötlands länsmuseum

Jonsson, M. (red.) (2009). *Ett levande kulturarv – Kyrkogårdar i Växjö stift*. Publikationer i Växjö stift no 15. Växjö

Natursten: Gravvårdar. (2005). Sveriges stenindustriförbund, Kristianstad

Nilsson, J. (2016). *Praktiska lösningar i Byarum: Skydd för kulturgravar och begravningsblomster*. SKKF Kyrkogården, nr. 2, ss. 25-27

Reijer, P. & Sörensen A-B. (2007). *Tillgängliga gångar på kyrkogårdar, i parker och bostadsgårdar*. Stad & Land nr 170. Alnarp: Movium

Riksantikvarieämbetet. (2017). *Vårda väl. Runstenar: att bevara en sten med dess ristningar till framtiden*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet, m.fl. (2014). *Fria eller fälla – En vägledning för avvägningar vid hantering av träd i offentliga miljöer*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet. (2002). *Vård av gravstenar*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Sandell, A. (2012). *Kyrkogårdshandboken*. Stad & Land nr 182. Alnarp: Movium

Schönbäck, H. (2008). *De svenska städernas begravningsplatser 1770-1830: arkitektur, sanitet och det sociala rummet*. Stockholm: Stockholmia förlag

Sjöman, H. & Slagstedt, J. (red.) (2015). *Träd i urbana landskap*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Unnerbäck, Axel. (2003). *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet förlag

Wästberg, P. m.fl. (2001). *Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar*. Stockholm